

Krzysztof Brzechczyn,  
Lidia Godek,  
Antoni Szczuciński

## **X Polski Zjazd Filozoficzny. Próba podsumowania**

W Poznaniu w dniach 15–19 września 2015 r. odbył się X Polski Zjazd Filozoficzny – jedno z najważniejszych i najstarszych spotkań filozoficznych integrujących środowisko filozoficzne w Polsce. Poznań gościł filozofów na X jubileuszowym Zjeździe, dziewięćdziesiąt dwa lata po pierwszym Kongresie we Lwowie z 1923 roku. Zjazd, który został zorganizowany przez Instytut Filozofii UAM we współpracy z Komitetem Nauk Filozoficznych PAN oraz Polskim Towarzystwem Filozoficznym, spotkał się z dużym zainteresowaniem przedstawicieli różnych środowisk filozoficznych. Przygotowaniami merytorycznymi do Zjazdu kierował Komitet Programowy w składzie: Krzysztof Brzechczyn (przewodniczący), Zbigniew Drozdowicz, Magdalena Gawin, Piotr Gutowski, Roman Kubicki, Aleksandra Kuzior, Barbara Markiewicz, Ewa Nowak, Joanna Odrowąż-Sypniewska, Antoni Szczuciński, zaś sprawami organizacyjnymi i logistycznymi zajmował się Komitet Organizacyjny, który pracował w następującym składzie: Antoni Szczuciński (przewodniczący), Mariusz Szynkiewicz (zastępca przewodniczącego), Lidia Godek (sekretarz), Tomasz Albiński, Zofia Buczel, Kinga Dułacz, Marek Hołowiecki, Krzysztof Kiedrowski, Filip Leszczyński, Joanna Malinowska, Maciej Musiał, Marek Woszczyk.

Warto zaznaczyć, że poznański Zjazd był największym spotkaniem w historii tych konferencji. Spotkanie zgromadziło około tysiąca uczestników, wśród których znaleźli się przedstawiciele 132 ośrodków naukowych (20% stanowili goście zagraniczni). Zjazd został objęty honorowym patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy, natomiast do Komitetu Honorowego zostali zaproszeni: prof. Andrzej Białas (przewodniczący PAU), prof. Jerzy Duszyński (przewodniczący PAN), Grzegorz Ganowicz (Przewodniczący Rady Miasta Poznania), prof. Andrzej Gulczyński (Prezes PTPN), Jacek Jaśkowiak (Prezydent Miasta Poznania), prof. Lena Kolarska-Bobińska (Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego) i Marek Woźniak (Marszałek Województwa Wiel-

kopolskiego). Przewodniczącym Komitetu Honorowego był prof. Bronisław Marciniak (Rektor UAM).

Najważniejszym wydarzeniem naukowym pierwszego dnia Zjazdu (15 września) był wykład inauguracyjny prof. dr hab. Jana Woleńskiego poświęcony naturalizmowi w filozofii (*Naturalizm: blaski i cienie*). Drugiego dnia odbył się wykład pod patronatem „Przeglądu Filozoficznego” i KNF PAN, który wygłosił dr Leszek Wroński („*Zakłady holenderskie*”: *stare przykłady i nowe problemy*).

Przez kolejne cztery dni Zjazdu (16–19 września) obrady toczyły się w Collegium Iuridicum Novum UAM oraz salach wykładowych Collegium da Vinci. Uczestnikom zaoferowano bogatą ofertę programową. Optymalne warunki do spotkania filozoficznych idei zagwarantować miały zróżnicowane formy możliwości ich prezentacji. Organizatorzy zaplanowali 16 wykładów głównych, 27 sekcji i podsekcji tematycznych, 12 sympozjów specjalnych, 17 paneli dyskusyjnych oraz 7 warsztatów dedykowanych.

Powołano następujące sekcje tematyczne: dydaktyki filozofii i dydaktyki etyki (przewodniczący: Adam Grobler, sekretarz: Paweł Mroczkiewicz), ekofilozofii (Włodzimierz Tyburski, Marcin Leźnicki), epistemologii (Renata Ziemińska, Joanna Komorowska-Mach) estetyki i filozofii sztuki (Krystyna Wilkoszewska, Krzysztof Guzalski), etyki stosowanej (Jacek Hołówka, Łukasz Kowalik), podsekcję etyki biznesu (Jacek Sójka, Michał Michalski), etyki teoretycznej (Andrzej Maciej Kaniowski, Krzysztof Kędziora), podsekcję bioetyki (jednocześnie funkcję przewodniczącej i sekretarza pełniła Monika Michałowska), filozofii człowieka (Jadwiga Mizińska, Paweł Bytniewski), filozofii feministycznej i *gender studies* (Ewa Hyży, Anna Kronenberg), filozofii języka (Urszula Żegleń, Anita Pacholik-Żuromska), filozofii kultury (Anna Pałubicka, Maciej Musiał), filozofii polskiej (Stanisław Pieróg, Andrzej Wawrzynowicz), filozofii prawa (przewodniczący: Barbara Markiewicz i Marek Zirk-Sadowski, sekretarz: Tomasz Bekrycht), filozofii przyrody (Paweł Zeidler, Sławomir Leciejewski), filozofii religii (Zbigniew Drozdowicz, Sławomir Sztajer), filozofii społeczeństwa i polityki (Tadeusz Buksiński, Krzysztof Przybyszewski), filozofii techniki (Andrzej Kiepas, Bartłomiej Knosala), filozofii umysłu i kognitywistyki (Andrzej Klawiter, Piotr Przybysz), filozofii współczesnej (przewodniczący: Włodzimierz Lorenc, Maciej Sojn, sekretarze: Przemysław Parszutowicz, Urszula Zbrzeźniak), filozofii Wschodu (Krzysztof Kosior, Michał Kasiarz), historii filozofii antycznej, bizantyjskiej i średniowiecznej (Agnieszka Kijewska, Mikołaj Domaradzki), historii filozofii nowożytnej (Przemysław Gut, Piotr Szalek), logiki i historii logiki (Andrzej Wiśniewski, Szymon Chlebowski), metafizyki i ontologii (Tadeusz Szubka, Maciej Sendłak), metodologii i filozofii nauki (Marek Sikora, Katarzyna Zaho-

rodna), *Polish Philosophy: Past and Present* (Sebastian T. Kołodziejczyk, Błażej Skrzypulec).

Dzień zjazdowy rozpoczynały cztery równoczesne wykłady główne. Organizatorzy zaplanowali cztery bloki tematyczne: I. Aksjologia/estetyka, II. Filozofia dawna i współczesna, III. Metafizyka, ontologia, filozofia nauki, IV. Społeczeństwo i polityka. Nominowani przez Komitet Programowy prelegenci – wybitni filozofowie polscy (oraz jedna osoba z zagranicy) – proponowali problematykę wykładów mieszczącą się pomiędzy sugestią organizatorów a własnymi (często aktualnymi) zainteresowaniami badawczymi. Przypomnijmy listę prelegentów i tytuły wygłoszonych przez nich wykładów: Tadeusz Buksiński (*Zasadność perfekcjonistycznej wizji polityki*), Adam Chmielewski (*Polityka jako przedmiot dociekań filozoficznych*), Barbara Chyrowicz (*Moralne uwarunkowania ludzkiej kondycji*), Francesco Coniglione (*Galileo and Contemporary Epistemology*), Włodzimierz Galewicz (*Dobro dla kogoś i dobro dla świata*), Adam Grobler (*Dwa pojęcia wiedzy: w stronę uzgodnienia*), Agnieszka Kijewska (*Funkcje i znaczenie Cogito w filozofii starożytnej i średniowiecznej*), Katarzyna Paprzycka (*O intencjonalności działań i zaniechań, czyli o społecznej naturze sprawstwa*), Jacek Pańniczek (*Predykcja jako fundamentalna kategoria ontologiczna*), Robert Piłat (*Dlaczego wolimy A niż B? Preferencje i wartości w świetle teorii decyzji*), Andrzej Szahaj (*Neoliberalizm a kryzys*), Tadeusz Szubka (*Perspektywy metafizyki analitycznej. Między esencjalizmem a ekspresywiżmem*), Andrzej Wawrzynowicz (*Rewizja heglizmu w filozofii polskiej XIX wieku: Trentowski, Libelt, Cieszkowski*), Krystyna Wilkoszewska (*Estetyka pragmatyczna w wymiarze bio*)<sup>1</sup>.

W godzinach południowych rozpoczynały się obrady w poszczególnych sekcjach tematycznych<sup>2</sup>. Równocześnie odbywały się sympozja specjalne, które – w założeniach programowych Zjazdu – miały być poświęcone fundamentalnym problemom i zagadnieniom filozoficznym. W trakcie Zjazdu odbyły się sympozja: z filozofii społecznej – *Oblicza procesu społecznego. Wokół teorii nie-Marksowskiego materializmu historycznego* (organizator: Mieszko Ciesielski) oraz *Pragmatyzm a dylematy współczesnego świata* (Agnieszka Hensoldt, Stanisław Kijaczko), z filozofii nauki – *Od teorii do modeli – filozoficzne podstawy procesu modelowania w ekonomii* (Łukasz Hardt, Paweł Kawalec, Krzysztof Nowak-Posadzy), *Nauki przyrodnicze a nowe trendy w myśli femi-*

<sup>1</sup> Dwa wykłady z powodów niezależnych od organizatorów nie odbyły się (profesorowie Agata Bielik-Robson i Jacek Juliusz Jadacki). Streszczenia wszystkich wykładów podane są w: L. Godek, M. Musiał, M. Woszczyk (red.), *10 Polski Zjazd Filozoficzny. Księga streszczeń*, Poznań 2015, s. 45–59. Większość wykładów w wersji pełnej ukazała się w poprzednim numerze „Przeglądu Filozoficznego”, nr 1/2016.

<sup>2</sup> Pełny wykaz sekcji i podsekcji tematycznych dostępny jest w *Księdze streszczeń* oraz na stronie internetowej Zjazdu.

nistycznej i *gender studies* (E. Hyży-Strzelecka) oraz *Varieties of Idealization* (Krzysztof Brzechczyn), z filozofii świadomości – *Machine Consciousness* oraz *Podmiot i świadomość* (oba zorganizował Piotr Bołtuć), a także *Reprezentacja wiedzy w organizacji. Filozoficzne podstawy i inspiracje w zarządzaniu wiedzą* (Sławomir Leciejewski, Jarosław Boruszewski, Krzysztof Nowak-Posadzy); odrębne dwudniowe sympozjum *Wyobraźnia, narracja, interpretacja: horyzonty hermeneutyczne*, poświęcone filozofii hermeneutycznej, przygotowane zostało przez Marcina Rebesa. Dwa sympozja były wynikiem inicjatywy interdyscyplinarnych środowisk uczonych: pierwsze, *Filozofia medycyny i różnorodność jej tradycji*, zostało zorganizowane przez Marcina Moskałowicza i Jana Zamojskiego z Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu; drugie, naukoznawcze, *Dziedzictwo klasyków naukoznawstwa w świetle najnowszych trendów metodologicznych*, było elementem obchodów 50-lecia „Zagadnień Naukoznawstwa” (Paweł Kawalec, Urszula Żegleń).

W godzinach wieczornych odbywały się panele dyskusyjne. Ich tematyka odzwierciedlała bieżące problemy i zainteresowania polskiego środowiska filozoficznego. Dotyczyły one: praktycznych zastosowań filozofii – *Doradztwo filozoficzne i coaching* (moderator: Barbara Czardybon), *Spoleczne funkcje filozofii* (Wioletta Małgorzata Kowalska), *Kultura polityczna a kultura obywatelska w kontekście funkcjonowania demokracji w Polsce* (Michał Jan Baranowski), jej relacji z innymi naukami – *Filozofia a kognitywistyka – konflikt czy symbioza?* (Robert Poczobut), *Filozofia a pedagogika. Źródła, konteksty granice* (Małgorzata Przanowska), *Filozoficzne koncepcje racjonalności działania* (Jan Franciszek Jacko), *Granice natury – granice nauki* (Paweł Zeidler), *O dobrym państwie* (Włodzimierz Julian Korab-Karpowicz). Kolejny typ paneli prezentował status poszczególnych dziedzin i szkół filozoficznych; w tej konwencji mieściły się dyskusje: *Czy komunikacja społeczna jest obecnie Pierwszą Filozofią?* (Bolesław Andrzejewski), *Fenomenologia współczesna* (Andrzej Gniazdowski), *Hermeneutics as the First... and the Last Philosophy* (Andrzej Przyłębski), *Wyzwania współczesnej filozofii medycyny* (Jan Domaradzki, Marcin Moskałowicz) oraz *Wokół poznańskiej szkoły metodologicznej* (Barbara Kotowa, Krzysztof Łastowski). Ponadto w formule czy to sympozjum, czy panelu odbyła się promocja przygotowywanej książki *Panorama współczesnej filozofii* (redaktorzy książki i organizatorzy sympozjum: Bogdan Dziobkowski, Jacek Holówka) oraz popularnego pisma „Filozofuj!” (*Jak popularyzować filozofię?*, organizator: Artur Szutta).

Swoistym *signum temporum* były trzy panele dyskusyjne poświęcone kondycji polskiej filozofii i humanistyki, mianowicie: panel dyskusyjny zorganizowany przez naukoznawców *Współczesne wyzwania dla naukoznawcy w świetle polityki naukowej i refleksji filozoficznej* (Paweł Kawalec, Urszula Żegleń), dyskusja nad raportem KNF PAN *Gdzie jesteśmy i dokąd zmierzamy?*

*O stanie i celach filozofii polskiej* (Piotr Gutowski) oraz dyskusja nad sposobem uprawiania filozofii *Ethosy filozofii. Tradycje i współczesność* (Krzysztof Brzechczyn, Zbigniew Drozdowicz).

Wzorem poprzedniego zjazdu w Wiśle, zorganizowano wieczór wspomnień (Waldemar Czajkowski), poświęcony filozofom, którzy zmarli w okresie od ostatniego Zjazdu, oraz wspólne posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Filozoficznego i Komitetu Nauk Filozoficznych PAN.

Zjazd zakończył panel dyskusyjny *Miejsce filozofii w kulturze polskiej*, w którym uczestniczyli filozofowie należący do różnych pokoleń polskiej filozofii: Krzysztof Brzechczyn, Zbigniew Drozdowicz, Piotr Gutowski, Marek Rembierz, Władysław Stróżewski (korespondencyjnie) i Artur Szutta. Rozważając tytułowe zagadnienie panelu, prof. Władysław Stróżewski, który nie mógł być obecny na Zjeździe, zauważył w nadesłanej wypowiedzi:

Gdybyśmy zadali to pytanie wobec kultury francuskiej, z pewnością szukalibyśmy odpowiedzi w filozofii Oświecenia, w przypadku kultury niemieckiej – w pohegłowskim idealizmie i filozofii Nietzschego, itp. W Polsce nie znajdziemy tak jednoznacznej odpowiedzi. Niemniej pytanie o filozoficzność naszej kultury z pewnością powinno zostać postawione, szczególnie w kontekście doniosłej roli takich tradycji, jak Szkoły Lwowsko-Warszawskiej czy fenomenologii, a w latach powojennych neotomizmu<sup>3</sup>.

Prof. Stróżewski jednocześnie za najbardziej obiecujące dziedziny filozofii polskiej uznał logikę i filozofię wartości.

\*\*\*

Obrady X Polskiego Zjazdu Filozoficznego trwały 5 dni. W ramach 27 sekcji zgłoszono 767 propozycji referatów. Podczas 12 sympozjów specjalnych wygłoszono około 70 referatów, a w trakcie 17 paneli dyskusyjnych głos zabrało 93 panelistów. W ramach 7 warsztatów dedykowanych zgłoszono 10 wystąpień. Zaplanowano 16 wykładów głównych oraz wygłoszono dwa wykłady specjalne: inauguracyjny oraz pod patronatem „Przeglądu Filozoficznego” i KNF PAN. Łącznie daje to 958 referatów i wystąpień. W X Polskim Zjeździe Filozoficznym wzięły udział 1054 osoby (liczba ta stanowi sumę osób zarejestrowanych, zaproszonych gości, uczestników warsztatów filozoficznych).

W ramach poszczególnych sekcji i podsekcji zgłoszono następującą liczbę referatów: sekcja dydaktyki filozofii i dydaktyki etyki – 28, ekofilozofii – 25, epistemologii – 26, estetyki i filozofii sztuki – 46, etyki stosowanej – 8, etyki biznesu – 17, etyki teoretycznej – 27, bioetyki – 26, filozofii człowieka – 31,

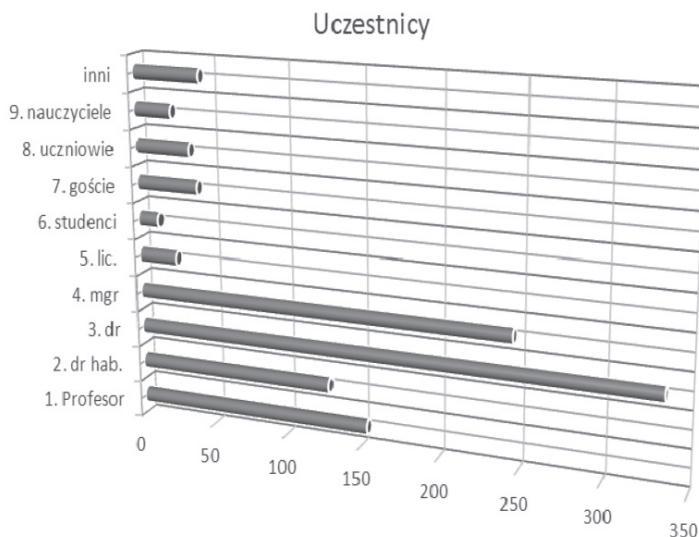
---

<sup>3</sup> W. Stróżewski, *Kilka uwag na temat miejsca filozofii w kulturze polskiej*, Archiwum Oddziału Poznańskiego PTF.

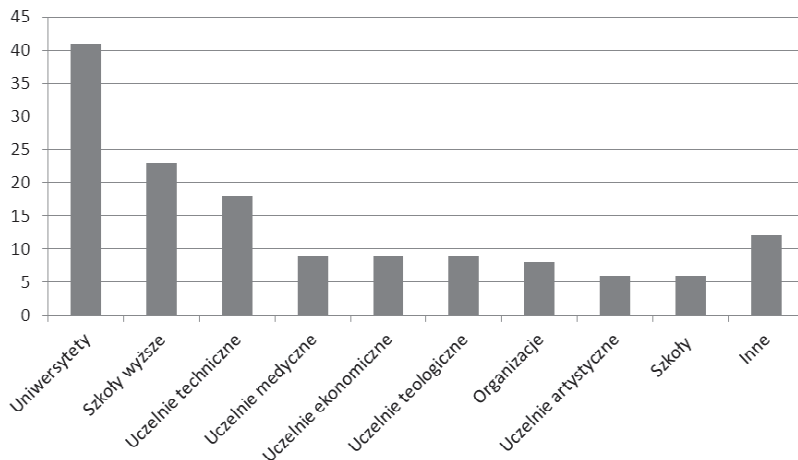
filozofii feministycznej i *gender studies* – 21, filozofii języka – 18, filozofii kultury – 31, filozofii polskiej – 35, filozofii prawa – 31, filozofii przyrody – 28, filozofii religii – 30, filozofii społeczeństwa i polityki – 46, filozofii techniki – 24, filozofii umysłu i kognitywistyki – 48, filozofii współczesnej – 30, filozofii Wschodu – 12, historii filozofii antycznej, bizantyjskiej i średniowiecznej – 59, historii filozofii nowożytnej – 24, logiki i historii logiki – 32, metafizyki i ontologii – 37, metodologii i filozofii nauki – 21, *Polish Philosophy: Past and Present* – 6.

Mimo że Zjazd poznański odbył się tylko trzy lata po poprzednim, wzięło w nim udział bardzo wielu filozofów.

Grupą najliczniej reprezentowaną podczas Zjazdu byli niesamodzielnymi pracownicy nauki (około 340 osób), co stanowiło 32% wszystkich uczestników. Grupa samodzielnych pracowników liczyła 27% (15% uczestników Zjazdu to profesorowie, 12% doktorzy habilitowani), czyli 270 osób. Równie liczną grupę stanowili doktoranci i studenci (27%).

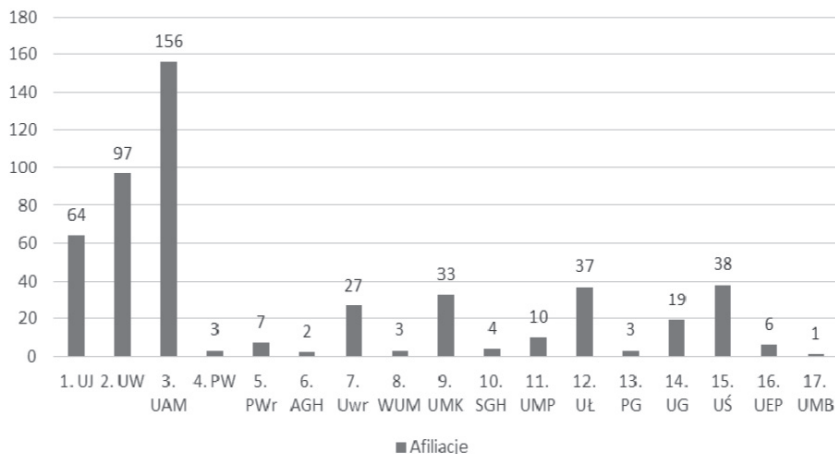


W Zjeździe wzięli udział przedstawiciele 132 ośrodków krajowych i zagranicznych. 20% uczestników reprezentowało ośrodki zagraniczne (czasami byli to Polacy pracujący w uczelniach zagranicznych). Najliczniej reprezentowanymi ośrodkami naukowymi były uniwersytety o profilu ogólnym (41%) i szkoły wyższe o różnych profilach badawczych (23%). W dalszej kolejności byli to przedstawiciele uczelni technicznych (18%), uczelni medycznych (9%) oraz ekonomicznych (9%).



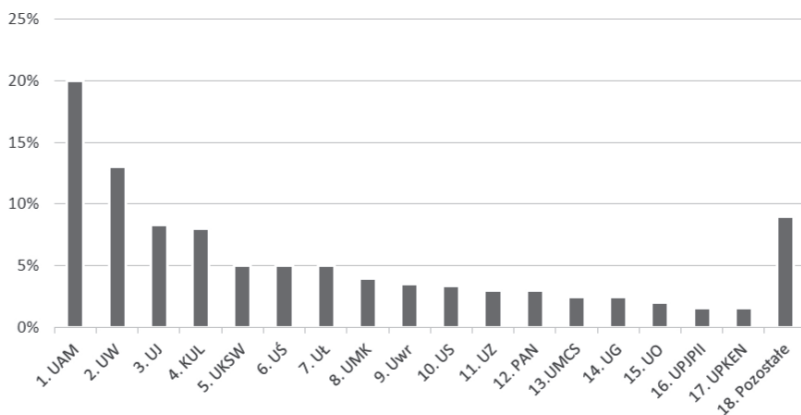
W Zjeździe wzięło udział 510 osób reprezentujących siedemnaście najlepszych ośrodków akademickich w Polsce (według Rankingu Perspektyw 2015), co stanowiło 48,4% wszystkich uczestników Zjazdu.

#### Afiliacje



A oto uczelnie najliczniej reprezentowane:

## Afiliacje 2



\*\*\*

Organizatorzy Zjazdu postanowili ze względu na jego jubileuszowy charakter ustanowić medal OPTIME MERITIS DE PHILOSOPHIA (Najbardziej Zasłużonym dla Filozofii). Kapitułą Medalu stanowili członkowie Komitetu Programowego Zjazdu. Dokonali oni wyboru dwunastu laureatów z grona kilkudziesięciu nestorów polskiej filozofii. Wyróżniono profesorów: Juliusza Domańskiego, Marię Gołaszewską, Witolda Marciszewskiego, Jerzego Pelca, Andrzeja Półtawskiego, Henryka Skolimowskiego, Antoniego B. Stępnia, Władysława Stróżewskiego, Jana Sucha, Andrzeja Walickiego, Ryszarda Wójcickiego i Zofię Zdybicką.

W czasie Zjazdu odbywały się warsztaty filozoficzne dla młodzieży szkolnej i nauczycieli. XVI Liceum Ogólnokształcące im. Charles'a de Gaulle'a gościło prof. Piotra Gutowskiego i dr hab. Macieja Błaszaka. Uczniowie szkoły podstawowej tego zespołu wzięli udział w spektaklu Teatru Pinokio z Łodzi, który przedstawił etiudę *Gdzie jest Lailonia?* wg Leszka Kołakowskiego, a następnie w warsztatach filozoficznych. 19 września odbyły się warsztaty metodyczne dla nauczycieli *Pisanie filozofii, czyli jak zaplanować, napisać i ocenić tekst filozoficzny* (spotkanie prowadziły dr Magdalena Gawin i dr hab. Anna Malitowska).

Osoby zainteresowane filozofią w filmie mogły obejrzeć przedpremierowy pokaz filmu o Szkole Lwowsko-Warszawskiej, a także filmy o Noamie Chomskim, Hannah Arendt i *Bajki z królestwa Lailonii* wg Leszka Kołakowskiego.



W budynkach goszczących uczestników Zjazdu trwał kiermasz książki filozoficznej oraz wystawa przypominająca postać Augusta Cieszkowskiego, wybitnego poznańskiego filozofa i organicznika.

Pierwszy dzień Zjazdu był transmitowany przez Internet; wystąpienia inauguracyjne, wykład prof. Jana Woleńskiego i koncert Poznańskiego Chóru Chłopięcego pokazano kilkakrotnie w Wielkopolskiej Telewizji Kablowej, a retransmisję internetową obejrzało kilka tysięcy osób. Studio Filmowe UAM nagrało film o Zjeździe (z wypowiedziami profesorów: K. Brzechczyna, Z. Drozdowicza, A. Groblera, P. Gutowskiego, J. Hołówki, R. Kubickiego, A. Szczucińskiego i R. Ziemińskiej). Film jest prezentowany na stronie internetowej Zjazdu i na stronie Instytutu Filozofii UAM.

W pamięci uczestników Zjazdu oprócz wielu interesujących wystąpień i ciekawych dyskusji pozostaną zapewne także inne wspomnienia. Być może dla niektórych będzie to niesamowity wyjazd do Wierzenicy, w której mieszkał August Cieszkowski. Niesamowity, bo najpierw w krypcie kościoła przy trumnach Cieszkowskiego i jego rodziny zgasło światło i filozofowie ratowali się oświetleniem z telefonów komórkowych, by wyjść z podziemi, a następnie przy odległych światłach autobusu wędrowali leśną Aleją Filozofów, by wreszcie już w nocnej godzinie złożyć kwiaty pod pomnikiem Cieszkowskiego na Rynku w Swarzędzu.

Inni może przywołają piosenkę filozoficzną wykonaną przez Poznański Chór Chłopięcy, skomponowaną specjalnie na Zjazd przez Jacka Sykulskiego do wiersza Bogusława Michalca *Pociąg do filozofii*.

Pozostawiając sferę wydarzeń okołozjazdowych czy anegdotycznych, możemy na koniec tego szkicu, podejmującego próbę sprawozdawczego raczej niż filozoficznego podsumowania, stwierdzić, że:

- X Polski Zjazd Filozoficzny dał możliwość zaprezentowania się dużej grupie młodych filozofów; odnosimy wrażenie, że odbywa się właśnie dosyć zasadnicza zmiana pokoleniowa w polskiej filozofii;
- różnorodność podejmowanych tematów, bogactwo koncepcji, mnogość nurtów, dobre rozeznanie w międzynarodowych modach filozoficznych stanowią zapewne o sile naszej dziedziny;
- jednocześnie słabiej niż na wcześniejszych Zjazdach zaznaczyły się prezentacje polskich szkół filozoficznych; mamy raczej czas indywidualizacji niż tworzenia szkół mistrzowskich;
- formuła Polskich Zjazdów Filozoficznych spotkała się poprzez akces tysiąca uczestników z dobrym przyjęciem i niewątpliwie jest warta kontynuacji.